

τάς τὸ ἔνδυμα δὲν ἔχει χώρον. Εἶνε δεσμός καὶ κώλυμα βαρὺ εἰς τὴν πλαστογραφὴν φαντασίαν. Καὶ ἡ Γλυπτικὴ θέλει τὰ σώματα γυμνά.

Ἐνδύσατε τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου καὶ θὰ χαθώσι διὰ τὰ κάλλη. Ἡ θεὰ τότε αὐτὴ τοῦ μουσείου τοῦ Λουβρου, θὰ γίνῃ κούκλα εἰς τὸ Λουβρον τῶς νεωτερισμῶν. Ἐνδύσατε τὸν Λαοκόοντα τοῦ μουσείου τοῦ Βατικανοῦ καὶ εἰπέτε μοι πῶς θὰ ἀσπαίρῃ ἀναστενάζον τὸ στήθος τοῦ λαρώς καὶ πῶς θὰ ὁμιλήσῃ τὴν ὀδύνην ὁ συσπασθεὶς δάκτυλος τοῦ ποδός του; Μόνον γυμνός, εἶπεν ὁ Δέσπαι, μόνον γυμνός ὁ Λαοκόων ἐμπνέει τὰς ὀδύνας καὶ ὁμιλεῖ τὴν σπαρακτικὴν ἰαχὴν τῶν ἀλγυδόνων. Καὶ κατὰ τὸ θαυμασίον τοῦτο πρῶτον πονεὶ ὁ Ἰταλὸς Guido Reni ἐξωγράφῃς τὴν ὑπέροχον ἐκείνην ὀδύνην εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποῖαν ἐπέγραψε Ecce homo!

Ἄλλα θεὰ νὰ φθάσῃ ἡ Γλυπτικὴ εἰς τὸ στάδιον τοῦ γυμνοῦ εἴτε ὁλόκληρον ἐξέλκιν τελειοποιήσῃ. Ἡ Νίκη τοῦ Παιονίου δὲν εἶχε πτερυγίστην ἀκόμῃ εἰς τὰ ἀφάρστα δώματα τῆς τέχνης. Τὰ Ἀλγυνηκὰ τοῦ Μονάχου ἀποτελοῦν μεταβατικὸν στάδιον καὶ ὁ τεχνίτης ὀλιγοτέρον φανατικὸς ζητεῖ νὰ ἐνσαρκώσῃ πάθος εἰς τὸ μάρμαρον καὶ παραβλέπει τὸ δόγμα, θραυεὶ τὴν παράδοσιν. Τότε ἀνοίγει τὸ στήθος, πίπτει ὁ ζώστηρ καὶ ἡ φύσις γυμνὴ ὅλη ὁμιλεῖ. Τὰ ἐργαστήρια τῆς Ρόδου καὶ τῆς Σικυῶνος οὕτως ἀργότερα ἐφθασαν εἰς τὸ τέλειον. Καὶ ἀπηθανάτισθησαν ὁ Λυσίππος, ὁ Πραξιτέλης καὶ ὁ μέγας Φειδίας. Ἐνδυμα λοιπὸν εἰς τὴν Γλυπτικὴν δὲν ὑπάρχει.

IV.

Ἡ Ζωγραφικὴ ὅμως ἐντελὴς διαφέρει. Ἡ τέχνη αὐτὴ ἔχει χρώμα καὶ σκιά, τὰ ὅποια παραδειγματίζει ἡ φύσις. Ἐχει προοπτικὴν καὶ ἔχει διὰ τὰ πρόσωπά της πλούσιον πλαισίον. Δι' αὐτὸ ἄπειρος ποικιλία φωτός, χρώματος καὶ ἀπύμενον παρουσιάζεται εἰς χεῖρας της. Ἐδῶ τὸ ἔνδυμα δὲν ἀφαίρει προσθέτει. Τὸ ὄφασμα ἔχει χρωματισμὸν καὶ ἔχει τὰς πτυχάς του. Ὁ χρωματισμὸς πρὸ πάντων ἔχει ἰδιαιτέραν ποιήσιν.

Ὁ Χρυστός ἀνιστάμενος ἐκ τοῦ μνημείου φέρει κατὰ τὸν χρωστήρα τοῦ Ραφαὴλ ὁλόλευκον πέπλον, φανταστικὸν εἰς τοὺς ριψιμοὺς τοῦ ἀνέμου, γεμάτων ἀπὸ νεφελῶν καὶ ἀπὸ ποιήσιν καὶ ἀπὸ ιδεῶδες! Εἶναι τὸ αἰθέριον κάλλος τοῦ λευκοῦ. Ὡσαύτως εἰς τὴν «Ἀποκαθάρσει» τοῦ Ρέμπραντ μέσῃ εἰς τὰ βαρέα καὶ σκοτεινὰ ὑφάσματα τῆς εἰκόνης πόσῃν δυνάμει συγκινετρώνει ὁ τεχνίτης καὶ πόσον μυστήριον ἐγκλείει εἰς τὸ λευκὸν χρώμα τῆς συνδόνης ποὺ περιβάλλει τὴν ὄψιν τοῦ Θεανθρώπου! Τὰ ἄλλα χρώματα ἔχουσι δυσχερεστέραν πλοκήν καὶ μεγαλοφανεστέραν ἁρμονίαν. Κάθε χρώμα ἔχει τὴν ἐντύπωσίν του καὶ κάθε πτυχὴ τὸ μυστήριόν της. Οἱ συνδυασμοὶ τῶν χρωμάτων καὶ ἡ ἁρμονία εὐρίσκονται εἰς ἀείρους συλλήψεις. Ἀκόμῃ αὐτὸ ὁλόμονον τὸ ἴδιον χρώμα τονούμενον καὶ ἀναλυόμενον δίναντα νὰ παραστήσῃ πλείστον συνδυασμὸν καὶ πλείστας ἁρμονίας. Ἐάν δὲ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξώρισαν τὸ ἔνδυμα ἀπὸ τὴν Γλυπτικὴν, ἐν τούτοις εἰς τὴν ζωγραφικὴν κατέστησαν αὐτὸ κύριον θέμα εἰς τὸν χρωματισμὸν καὶ τὰς πτυχώσεις του. Αἱ εἰκόνας τοῦ Ζεῦσιδος καὶ τοῦ Ἀπελλοῦ βεβαίως ἦσαν μεγίστης ἀξίας, ὅταν αὐτὸς ὁ Καίσαρ ἐπλήρωνε διὰ τὴν Μήδειαν καὶ διὰ τὸν Αἰνάντα τοῦ Τιμομάχου ἥμισυ ἑκατομμύριον φράγκων.

Ὅστις εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ παρευρεθῇ ἐν Παρισίοις εἰς τὸ μάθημα τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ingres, ὁμιλοῦντος περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐνδύματος καὶ ἔβλεπε τὰς θαυμασίας πτυχώσεις καὶ τεχνικωτάτας περιπτώσεις τοῦ λευκοῦ ὑφάσματος, τὰς ὁποίας ἐλάμβανε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ, θὰ ἀπεθαύμαζεν ἀκόμῃ μίαν φορὰν τὸ ἑλληνικὸν βλέμμα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν τῆς ἁρμονίας. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὸ μάθημα τοῦτο συρροῦν ὅλοι οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τῆς σμύλης τοῦ χρωστήρος, καὶ τοῦ θεάτρον, ἵνα διδαχθῶσιν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα.

V.

Τὸ ἔνδυμα ἀκολουθεῖ ἐλευθέρως τὰς ὥραια, τέχνας, μόνον εἰς τὸ θεάτρον. Ὁ ἠθοποιὸς μελετᾷ ἐπιμελῶς

τὸ ἔνδυμα καὶ ἐξασκῆται εἰς τὴν χρῆσιν του. Πρὶν ἀγοίσῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὸ στόμα τοῦ καλλιτέχνου προεῖται νὰ ὁμιλήσῃ τὸ ἔνδυμα. Καὶ ἡ σκηνογραφία, ὁ ἡλεκτρικὸς προβολεὺς καὶ ἡ χρωμάτωσις ἀνάγονται εἰς μεγάλην τέχνην τοῦ θεάτρον.

Θὰ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ θεάτρον, διότι αὐτὸ ἀποτυπώνει ἐλευθέρως τὰς τεχνικάς ἀρχάς τῆς ἐνδυμασίας. Ἐνθυμηθῆτε τὸν Ἀμλέτον, ὅταν φρουρῇ εἰς τὰ τεῖχη καὶ ὅταν βλέπῃ τὸ φάσμα τοῦ δολοφονηθέντος πατρὸς του. Ὁ διάσημος ἠθοποιὸς Ibsen διὰ τὰ παραστήσῃ τὸν δεισιδαίμονα φρόβον συμπύκνῃς θαυμασίως καὶ ἀναπτύσσει τὸν στρατιωτικὸν τοῦ μανδύαν ὅταν ἐρωτᾷ τὸ φάσμα.

*Μακάριον εἶσαι πνεῦμα, εἴτε κολασμένο
πρὸς οὐράνιες φέρεταις, εἴτε φλόγες Ἄδου.*

*Ἄ! δός μου ἀπόκρισιν, στήν ἀγνοίαν μὴ μ' ἀφήσῃς
νὰ πνίγωμαι ἄλλ' εἰπὲ διατὶ τ' ἁγιασμένα
κόκκαλά σου, ὅπου τάχην νεκροσυνηρόση
τὰ σάββατά των ἔσπασαν;*

(Μεταφρ. Πολυλά)

Νομίζετε ὅτι τὰ λόγια ταῦτα δὲν λαλεῖ καὶ ὁ μανδύας μὲ τὰς κινήσεις του ὅταν ἐρμηνεύῃ ὁ Bossi εἴτε ὁ Νοβέλι; Προχωρήσατε τώρα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς σαιεπηρείου τραγωδίας καὶ φαντασθεὶς τὸν Ἀμλέτον πεπεισμένον περὶ τῆς δολοφονίας καὶ ἐκδικησμένου τὴν ἐκδίκησιν τοῦ αἵματος τοῦ πατρὸς του. Ὡς δὲν χωρεῖ πλέον ὁ μανδύας, ὅταν εὐρίσκῃ τὴν δολοφονὸν μητέρα τὴν Καθ' ἡμέραν καὶ ὁ ἠθοποιὸς πίπτει τὰ ὄπλα, ἀποβάλλει τὸν μανδύαν, ἀλλ' ἐνῷ νομίζετε ὅτι εἶνε τέκνον τῆς ἐστίας, ἐκεῖνος εἶνε ἀγχοῖον τέκνον ζητοῦν ἐκδίκησιν.

*Τὰ χέρια σου μὴ ἔλψῃς σὴν, αὐτοῦ καὶ καθὼς
ἐγὼ θὰ στέλω τὴν καρδίαν σου. Θὰ τὸ κάρω,
ἂν ἦν ἐξ ὅσων τρυφῶν, καὶ ἐάν συνήθῃ
κατηραμένη δὲν τὴν ἔχη ἀποχαλκώσῃ.*

Πῶς τώρα νομίζετε ὅτι πρέπει νὰ ἐνδυθῇ ἡ σύζυγος γοργόνη, βασίλισσα; Νομίζετε πτωχικὰ καὶ ἀπλοῦστατα; Τουναντίον. Ἐκείνη παρουσιάζεται πλουσιώτατα ἐνδεδυμένη, με βαρέα ἐνδύματα βασιλικὰ ὅσων εἰς αὐτὰ μόνον νὰ συνεκέντρωνε ὅλον τὸν ἔρωτα καὶ ὅλας τὰς φροντίδας της. Ἀλλ' ἡ συνείδησις ἐλεγχόμενη ζωγραφίζει ἐλεεινὰ τὸ πρόσωπον της. Κανὼν βασιλικὸν στολίδι νομίζεις, ὅτι δὲν στέκει εἰς τὴν θέσιν του. Ὅτι φρεῖ εἶνε παρατυπωμένον. Ἡ ἀντιφάσις παράγεται ἀκόμῃ μεγάλη καὶ ὁ πλοῦτος ποὺ τὴν στολίζει προβάλλει ὥσαν νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν ἀνάσιν ἐκείνην βασίλισσαν. Με τὰ λόγια της ἀμύχαν τὰ φορέματα.

*Ἀμλέτε, ὦ πάθος! Μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου
στέφεις τὰ μάτια μου καὶ αὐτοῦ μαρμαρῶδη βλέπω
ποῦ δὲν ξεβάφουν.*

Καὶ ὅμως, αὐτὸς ὁ στρατιωτικὸς μανδύας, ὅταν ἄλλαχθ' ὁ καλλιτεχνικὸς ἀναδιπλώνεται τί περιτάθειαν δὲν ἐκφράζει! Φαντασθῆτε τὸν Ὁθέλλον πόσον γλυκὰ καὶ ὥραία ἀναδιπλῶνει τὴν γλαμύδα του καὶ σκεπάζει μὲ αὐτὴν τὴν Δυσδαίμονα. Εἶνε ἡ ἐκφρασις τοῦ γλυκυτάτου ἔρωτος, ἐνὸς στρατιώτου.

(Ἐπείτα τὸ τέλος).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΓΝΩΜΑΙ

Τέχνη εἶνε τεμάχιον φύσεως, διὰ τὸ ὅποιον ὁ τεχνίτης ἔδωκε τὴν ψυχὴν του.

* Οἱ «ὑπερνεωτερισταὶ» καλλιερگوῦν ἓνα ὕψος, τὸ ὅποιον βεβαίως εἶνε ἐπιστήμη, ἀλλ' ὅχι τέχνη πλέον.

* Ὁ ποιητὴς ψάλλει τὸ ὅτι ἐξῆσεν, ὁ φιλόλογος τὸ ἐλεγκτόν.

* Ἄν θέλῃς νὰ πῆς κατὰ μυστικὸν εἰς ἓνα ψεύτην, τότε πές του ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ σε πιστεῦσῃ.